

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА ПРОВИЗИИТЕ В ПРЕДПРИЯТИЯТА СЪС СТРОИТЕЛНА ДЕЙНОСТ

Ас. Галина Чиприянова
СА “Д. А. Ценов” - Свищов

Резюме: В статията са изследвани въпросите относно същността на провизиите като отчетна категория, методиката за стойностно измерване на провизиите и насоките за усъвършенстване на счетоводното им отчитане.

С конкретни примери от практиката са представени регламентираните в *МСС 37 / СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи* случаи за провизиране: отстраняване на скрити дефекти (респ. строителни дефекти), които от скрити стават фактически в процеса на експлоатация; възстановяване на околната среда; реструктуриране на предприятието. Предложени са три метода за определяне размера на провизията съобразно конкретния случай по отчитане на разходите за провизии в предприятията със строителна дейност.

Ключови думи: счетоводно отчитане, строителство, провизии, *МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи, СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи*, дефекти, възстановяване на околната среда, реструктуриране.

JEL: M 41

POSSIBILITIES OF IMPROVING THE ACCOUNTING OF PROVISIONS IN COMPANIES WITH CONSTRUCTION ACTIVITY

Assist. Professor Galina Chipriyanova
D. A. Tsenov Academy of Economics

Abstract: The article examined issues concerning the nature of the provision as a reporting category, the methodology for measuring the value of provisions and the improvement of their accounting.

With specific examples of the practice are represented regulated in *IAS 37 / AS 37 Provisions, Contingent Obligations and Contingent Assets* cases of provisioning: the removal of hidden defects (construction defects respectively), which of hidden becoming actually in the process of exploitation, environmental restoration; restructuring of the company. Proposed are three methods for determining the amount of the provision as the case of the accounting of the costs for provisions in companies with construction activity.

Key words: accounting, construction, provisions, *IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets, AS 37 Provisions, Contingent Obligations and Contingent Assets*, defects, environmental restoration, restructuring

JEL: M 41

В практиката е утвърден широк набор от счетоводни норми относно провизиите в смисъла им на отчетна категория. Въпреки това в България

съществуват немалко практически затруднения. Ето защо в счетоводството на нефинансовите предприятия (респ. предприятията със строителна дейност) признаването и отчитането на провизии е ограничено. А това от своя страна е предпоставка за “изкривяване” информацията във финансовите отчети с общо предназначение.

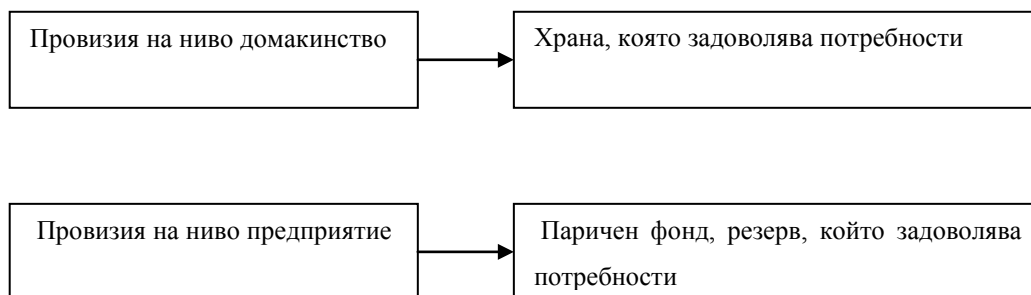
1. За същността на провизиите като отчетна категория

С оглед изясняване съдържанието на понятието “провизия” вниманието ни ще се фокусира върху етимологичното значение на думата и нейното изследване в икономически, законов, финансов, счетоводен и данъчен аспект.

Първо, *етимологично значение на провизията*. Като понятие в енциклопедичните речници “провизията” се свързва, от една страна, със значение, характерно за разговорния стил и от друга страна – с такова, типично за научния стил (респ. като икономическа категория).

“Провизия” най-често се превежда като храна; продоволствие; снабдяване; припаси, предназначени за консумация¹.

Може би именно по смисъла на предназначението на храната и запасите за бъдеща консумация за едно домакинство трябва да търсим аналогията за снабдяване и задоволяване на друг тип потребности с провизията вече на ниво предприятие².

В смисъла на икономическа категория “провизията” се въплъщава в разход; клауза по договора; мярка за сигурност; резерв; фонд от парични средства³.

¹ В буквален превод от руски език “провизия” означава хранителни продукти; припаси, предназначени за консумация (вж. АЗРИЛИЯН, А., АЗРИЛИЯН, О., КАЛАШНИКОВА, Е. и др. Большой экономический словарь. М., Институт новой экономики, 1999, с. 765).

Аналогичен е преводът на думата от немски език (verpflegung) – храна, продоволствие (вж. STOJNOVA, D., BOJLOVA, Z. CHRISTOVA, R. Deutsch-bulgarisches wirtschaft woerterbuch. Bibliotheka 48, S., 1993, р. 304) и от испански език (alimento) – храна, снабдяване, хранителни продукти, продоволствени стоки (вж. MIRTSCHEV, M. Dictionario economico Bulgaro-Espanol. С., Люрен, 1995, с.15).

² Тази взаимовръзка в значенията на думата “провизия” най-ясно проличава при превода от немски език. Еднакъв е коренът на думите (респ. произхода на думите): verpflegung (съществително име), verpflichtet (глагол) и verpflichtet (прилагателно име), които носят съответните значения: храна, задължавам се (а провизията в счетоводен аспект е задължение) и задължен.

³ Провизията от руски език се дефинира като предвидливост; принуден, целеви разход (вж. АЗРИЛИЯН, А., АЗРИЛИЯН, О., КАЛАШНИКОВА, Е. и др. Цит. произв., с. 765). Като пример се посочва провизията за лошите дългове. В други руски източници тя е характеризирана като условие и изискване (по договора), клауза, резерв, мярка за сигурност (вж. АНИКИН, А., АНИЧКОВА-ПЛАТОНОВА, А. и др. English-Russian Economic Dictionary. Second Edition revised and enlarged, Русский язык, М., 1981, с. 491).

В България с провизия се обозначава начисленият разход по повод на просрочени вземания или за потенциални задължения⁴.

С въвеждането на НСС 3 Отчитане на провизиите за трудносъбираеми и несъбираеми вземания от продажби, влязъл в сила от 1998 г., провизиите у нас за първи път намериха своето място в счетоводната теория и практика, макар и с по-ограничен смисъл на понятието като отчетна категория.

*МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи*⁵ от 2001 г. тълкува провизията като пасив с неопределена срочност или размер и с т.10 обяснява приложението на изискванията за признаване и оценяване на провизия в три случая – бъдещи загуби от дейността, обременяващи договори и реструктуриране. Провизии за бъдещи загуби от дейността не трябва да се признават. При наличие на сключен обременяващ договор текущите задължения по договора следва да бъдат признати и оценени като провизия. Провизията за реструктуриране на разходи се признава, когато са изпълнени следните критерии: предприятието разполага с подробен формален план за реструктуриране и всички засегнати от реструктурирането са уведомени за предстоящото. Упоменати са следните примери за признаване на провизии: гаранции; замърсена земя и условия, при които приемането на закон е практически сигурно; замърсена земя и конструктивно задължение; закриване на отдел – оповестено и приведено в изпълнение преди датата на баланса; политика за връщане на пари и други.

Съгласно постановките на действащия *МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи* провизиите са задължения (пасиви) с неопределен размер в стойност и срочност по отношение на времето⁶. Според Стандарта провизии за бъдещи загуби от дейността не се признават. Ако предприятието е сключило обременяващ договор, настоящите задължения според договора се признават и оценяват като провизия. Провизията за реструктуриране на разходи се признава само при положение, че са изпълнени общите критерии за признаване на провизии.

В испанския език за провизията в икономически смисъл се използва “provision”, който в превод означава решение, наставление, предпазна мярка, позиция в пасивите на финансовия баланс (вж. MIRTSCHEV, M. Op. cit., с. 132).

На френски език икономическото тълкувание на провизия (provision) включва запас, резерв, парично обезщетение, резервен фонд, аванс за сметка на бъдещо плащане (вж. MIRTSCHEV, M. Dictionnaire economique francais-bulgare. С., Люрен, 2000, с.227).

При превод от английски език под провизия следва да се разбира или фонда от парични средства, формиран и предназначен за обновяване на активи и за посрещане на несъбираеми вземания (вж. WALLACE, M., FLYNN, P. Collins business English dictionary. Abagar – МК/90 publishers, 1991, p.135), или сумата от парични средства, отчислена от печалбите на предприятието, осчетоводена със счетоводни сметки за съществуващо задължение, чиято стойност е известна или не е известна или за обезценка на актив (вж. HUSSEY, R. A dictionary of accounting. Oxford university press, 1999, p. 279).

Провизията в Японската счетоводна литература е определена като резерви за задължения и оценъчни резерви (вж. <http://www.iasplus.com/resource/0406ifrsjapangaap.pdf> към 06.2011 г.).

⁴ БАЛКАНСКА, И., БЕЛЕВА, И. и др. Икономическа енциклопедия. Първо издание. С., Наука и изкуство, 2005, с. 645.

⁵ ИДЕС, Международни счетоводни стандарти 2001. С., Форком, 2001, с. 851.

⁶Вж. МИРЦА, А., ОРЕЛ, М., ХОЛТ, Г. Международни стандарти за финансова отчетност. Ръководство, коментари, практическо приложение. Първо издание. С., Кабри, 2009, с. 421.

Като примери за признаване на провизия биха могли да се посочат: разходи за отстраняване на бъдещи дефекти в рамките на продуктовата гаранция; разходи за възстановяване на околната среда, които се очаква предприятието да извърши поради специфично публично изявление, дори да няма законово задължение за това; наказателните лихви или разходите за възстановяване на незаконно нанесени щети на околната среда; реструктуриране дейността на предприятието по смисъла на структурна програма, планирана и контролирана от ръководството, която съществено променя или обхвата на дейността му, или начина, по който се осъществява дейността; вероятни санкции, глоби и неустойки за неспазване на договорно задължение и други.

Една съпоставка на текстовете на *МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи* от 2001 г. и версията от 2009 г. показва основните прилики между тях, а именно: въпросът за провизиране на рисковите разходи по отстраняването на скрити дефекти (респ. строителни), които от скрити стават фактически в процеса на експлоатация; провизиране на разходи за възстановяване на околната среда и провизиране при реструктуриране на предприятието.

СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи определя провизиите като задължения, които съществуват към датата на баланса и се отличават с неустановени размери в стойност и неопределена срочност⁷.

Второ, *икономически аспект на провизията*. Провизията се отнася до средствата на труда. Тя няма идентичен характер с тях, но като цяло предназначението ѝ е да въздейства върху предметите на труда, да коригира недостатъците в процеса на експлоатация и да възстановява качествата на дълготрайните материални активи. В този смисъл се асоциира с дейността по извършването на последващи разходи за конкретен актив, които не водят до икономическа изгода над първоначално определената стандартна ефективност на същия актив.

Трето, *законов аспект на провизията*. В Закона за задълженията и договорите⁸ се съдържат редица членове, които засягат и строителната дейност на предприятията: чл. 183, чл. 193 и 194, чл. 210, чл. 261, чл. 264 и чл. 265. Освен това същият изрично регламентира, в договора за строителство да се съдържа клауза относно гаранционните ангажименти⁹. Последните имат пряко отношение по начисляването на провизии. Нормативната уредба постановява, че не се провизира по търговски договори, а при договори за строителство, което произтича от характера на самия договор – при договора за строителство

⁷ СВРАКОВ, А., БРЕЗОЕВА, Б. и др. Счетоводство 2011. Национални стандарти за финансови отчети за МСП. С., Труд и право, 2011, с. 349.

⁸ ЗАКОН за задълженията и договорите, Обн. ДВ, бр. 275 от 22.11.1950 г., в сила от 01.01.1951 г., изм., бр. 50 от 30.05.2008 г.

⁹ В примерен договор за строителство една от точките би могла да носи наименованието Гаранционни условия. Към нея следва да бъдат предвидени следните текстове: 1. Изпълнителят се задължава да отстранява за своя сметка скритите недостатъци и появилите се впоследствие дефекти в гаранционните срокове по чл.173, ал. 4 от ЗУТ; 2. Гаранционните срокове текат от деня на издаване на разрешение за ползване на обекта; 3. За проявилите се в гаранционните срокове дефекти възложителят уведомява писмено изпълнителя. В срок до 14 дни след уведомяването, изпълнителят съгласувано с възложителя е длъжен да започне работа за отстраняване на дефектите в минималния технологично необходим срок; 4. Задълженията по предходните алинеи се запазват и ако възложителят продаде отделни части или целия обект на трети лица).

има риск и върху този риск субектът не може да окаже влияние, от което следва да бъде отчетена счетоводно провизия. Строителната дейност е съпътствана с редица Наредби, които също имат отношение по начисляването на провизии¹⁰.

Четвърто, *финансов аспект на провизията*. Провизията е резерв от парични средства в стойност. Тя се класифицира към категорията “приблизителна оценка” и за определяне на размера ѝ се извършват икономико-математически изчисления. Съобразно това какъв вид рисков разход следва да се провизира, се прилагат: анализ на разходите на база минал опит (при поемане на гаранционни ангажименти), експертна оценка от специалисти-оценители (при поемане на ангажименти за възстановяване на околната среда) и пресмятания на база счетоводни данни (при реструктуриране на предприятието). Освен това Международните счетоводни стандарти предлагат за оценяване на провизиите “метода на дисконтиране”. Това означава, че при счетоводното отчитане на разходите за провизиране на задължения право на предприятието (респ. на строителния предприемач) е да избере или не да отчете и фактора “време”, защото “времето” за един по-дълъг период рефлектира върху стойността на парите. Провизията е задължение (с правен или конструктивен характер и с неопределена срочност или сума) и като такава фигурира в пасива на баланса.

Пето, *счетоводен аспект на провизията*. Съгласно чл. 4 (1) от Закона за счетоводството¹¹ счетоводството се осъществява и финансовите отчети се съставят в съответствие с изискванията на този закон при съобразяването със седем принципа. Основният счетоводен принцип, който касае начисляването на провизия в строителното предприятие, е принципът “предпазливост”. Водещо при вземането на решение за признаването на провизия е оценяването и отчитането на всички възможни рискове и очаквани евентуални загуби при счетоводното третиране на стопанските операции, с което се преследва получаването на действителен финансов резултат. С не по-малко значение по отношение признаването на провизии е принципът “съпоставимост между приходите и разходите”, който, от една страна, е предпоставка, разходът за поемане на задължение за гаранционни ангажименти да бъде признат в отчетния период, в който е признат приходът от регистрираната продажба на строителния обект или от друга – разходът за възстановяване на околната среда, възникнал в резултат на неумишлено унищожени декари площи във връзка със строителството да бъде признат в периода, в който е протекъл строителният процес и е черпена икономическата изгода. Може да се каже, че до известна степен провизирането е подчинено и на принципа “запазване при възможност на счетоводната политика от предходния отчетен период”. Безспорно “най-добрата приблизителна оценка” на провизията съгласно постановките на *СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи* (т. 9.8.)¹² се преразглежда към

¹⁰ Наредба за съществените изисквания към строежите и оценяване на съответствието на строителни продукти; Наредба № 2 за въвеждане в експлоатация на строежите в Република България и минимални гаранционни срокове за изпълнени строително-монтажни работи, съоръжения и строителни обекти в сила от 31 юли 2003 г.; Наредба № 1 за номенклатурата на видовете строежи (съобразно категорията строеж съответства съответен минимален гаранционен срок за изпълнени строително-монтажни работи).

¹¹ ЗАКОН за счетоводството, в сила от 01.01.2002 г., ДВ. бр. 98 от 16 ноември 2001 г., изм. ДВ. бр. 34 от 29 април 2011 г., Глава първа. Общи разпоредби.

¹² СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи. <http://www.balans.bg/191-nss-37-provizii-uslovni-zadyljenija-i-uslovni-aktivi/> към 06.2011 г.

датата на всеки баланс и преизчислява, за да бъде посочена текущата най-добра оценка. Ако не е вероятно да бъде необходим изходящ ресурсов поток от икономически ползи, за да бъде задължението погасено, поддържането на провизията следва да се прекрати. Когато са налице обстоятелства за промяна размера на провизираното задължение в посока към увеличение или намаление, последната трябва да се включи в същата статия на Отчета за приходи и разходи (респ. Отчет за всеобхватния доход), където е фигурирал разходът преди промяната с оглед постигане на съпоставимост на счетоводните данни и показатели през различните отчетни периоди¹³.

От казаното по-горе следва, че вземането на решение за признаването на провизия касае организацията на счетоводно отчитане (синтетично и аналитично) в предприятието. При наличие на условия за провизиране следва да се състави счетоводна статия, която е предпоставка за извършването на разходи. Съобразно конкретния случай предприятието има за цел, правилно да отнесе този разход по функционално направление. Последното (респ. строителния предприемач) следва да предвиди в индивидуалния си сметкоплан синтетична сметка *Разходи за провизии*, респ. аналитични сметки.

Един ретроспективен анализ по отношение на счетоводното отчитане на специфичните задачи в строителството би могъл да ни върне назад във времето, когато са се ревизирали суми от приходите за евентуални разходи по отстраняване на дефекти в гаранционни срокове. Тогава за провизии не се е говорело, а са се начислявали приходи за бъдещи периоди (използвала се е сметка 751 *Нефинансови приходи за бъдещи периоди*, като конкретната стойност в счетоводната статия се е образувала като 10 % от нетния приход). Счетоводната практика в наши дни отрича това да е бъдещ приход, а по-скоро приема становището, че е разход, който води до намаляване на финансовия резултат. В тази връзка нормативната уредба днес се е откъснала от миналата практика – прилага се съвсем различен подход, при който биха могли да се дефинират следните изисквания: договаря се процент на гаранционни удръжки (в процент от строително-монтажните работи, обикновено между 5 % и 10 %); отчита се приход, чиято стойност представлява общата сума на всички извършени и съответно приети с Протокол строително-монтажни работи или пълната договорна цена на строителния обект; начислява се ДДС върху пълната стойност на прихода; начисляват се разходи за провизии.

Шесто, *данъчен аспект на провизията*. Провизирането на задължения рефлектира върху данъчното им третиране. То е уредено с чл. 38-40 от ЗКПО¹⁴. Законът постановява, че разходите за провизии на задължения не се признават за данъчни цели в годината на счетоводното им отчитане. Разходите за провизии за задължения се включват в данъчния финансов резултат на предприятието, респ. строителното предприятие, като го увеличават. Те представляват временна разлика – признават се за данъчни цели в период, различен от периода, в който техният носител е породил счетоводния разход; те са такива само в рамките на отделни периоди, когато възникват и съответно се проявява обратното им действие; ефектът от проявлението им във времето е нулев¹⁵. Техният данъчен ефект счетоводно се третира като *“Актив по*

¹³ Изключения се допускат, когато е прилаган “методът на дисконтиране”.

¹⁴ ЗАКОН за корпоративното подоходно облагане, в сила от 01.01.2007 г., Обн. ДВ. бр. 105 от 22 Декември 2006г., изм. ДВ. бр. 31 от 15 април 2011 г., Глава осма. Данъчни временни разлики.

¹⁵ Вж. СВРАКОВ, А., БРЕЗОЕВА, Б. и др., Цит. произв., стр. 327.

отсрочени данъци”. Възниква въпросът: Какъв е неговият размер? *СС 12 Данъци от печалбата* съдържа т. 5.1, съгласно която активите и пасивите по отсрочени данъци се оценяват по данъчни ставки съобразно данъчното законодателство за периодите, в които се прогнозира, че активът ще се реализира или пасивът ще се уреди. Възникналият актив по отсрочени данъци следва да бъде изразен чрез конкретна счетоводна статия. Когато такъв вече е бил първоначално признат, а данъчната ставка бъде променена – задължително същият трябва да бъде коригиран с разликата в двете ставки¹⁶. Освен в този случай корекция в размера му може да се наложи във всеки отчетен период, в който възникнат аргументирани основания за това, тъй като начисляването на активи по отсрочени данъци се основава на техниката на приблизителните счетоводни оценки¹⁷.

Разходите за провизии за задължения се признават за данъчни цели в годината на покриване на разходите, за които е била създадена провизията първоначално и то в размера на погасеното задължение. Това означава, че разходът за провизии за задължения се включва в данъчния финансов резултат на предприятието, респ. строителното предприятие, като го намалява. Намаленият актив по отсрочени данъци също ще намери израз чрез съставяне на счетоводна статия.

2. Методика за стойностно измерване на провизиите

В *МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи* т. 14¹⁸ и *СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи* т. 4.1.¹⁹ е определено дадена провизия да се признава само когато са изпълнени три критерия: наличие на текущо правно или конструктивно задължение като резултат от минали събития (към датата на съставянето на баланса); има вероятност, за погасяване на задължението да бъде необходим паричен поток от ресурси, включващи стопански изгоди; може да бъде изготвена надеждна оценка на размера на задължението.

Една от трудностите, която съществува в счетоводната практика днес, е определянето на провизията в стойност. Сумата, която следва да се признае като провизия, трябва да се изчисли на база най-надеждната оценка на разходите, които биха се извършили за покриване на текущо задължение към датата на баланса. Най-добрата приблизителна оценка на разходите за покриване на текущо задължение е тази съвкупност от парични средства, която предприятието би разходило за погасяване на задължението към датата на баланса или за да го прехвърли към трета страна по същото време.

При определянето на възможно най-добрата приблизителна оценка на провизиите следва:

- да се вземат предвид рисковете и несигурността относно резултатите (независимо от всичко несигурността не е достатъчно основание за създаването на свръхпровизии или преднамереното свръхотчитане на пасиви);

¹⁶ Вж. СВРАКОВ, А., БРЕЗОЕВА, Б. и др., Цит. произв., стр. 333.

¹⁷ Пак там., стр. 333.

¹⁸ МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи. <http://www.balans.bg/249-mss-37-provizii-uslovni-pasivi-i-uslovni-aktivi/> към 06.2011 г.

¹⁹ СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи. <http://www.balans.bg/191-nss-37-provizii-uslovni-zadyljenija-i-uslovni-aktivi/> към 06.2011 г.

- да се дисконтират провизиите в случаите, когато ефектът от времевата стойност на парите е съществен, като се използва дисконтовият процент (или проценти) преди облагане с данъци;
- да се вземат предвид възможни бъдещи законодателни и технологични промени;
- да не се отчитат печалби от евентуално очаквано освобождаване от предоставянето на активи.

Тъй като по своята същност провизирането е покриване на рискови разходи по отношение на: 1) отстраняване на скрити дефекти²⁰ (респ. строителни дефекти), които от скрити стават фактически в процеса на експлоатация; 2) възстановяване на околната среда и 3) реструктуриране на предприятието, бихме могли да предложим три метода за определяне размера на провизията съобразно конкретния случай по отчитане на разходите за провизии в предприятията със строителна дейност.

Първи метод, *определяне размера на провизията при начисляване на разходи за провизии за отстраняване на възникнали строителни дефекти в гаранция*. При определяне на най-добрата приблизителна оценка на провизията следва да се отчете факторът “повтарящо се” или “единично” задължение.

Съгласно МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи т. 39²¹, когато оценяваната провизия обхваща голям брой отделни позиции, задължението се измерва, като се претеглят всички възможни резултати, включително и свързаните с тях вероятности. Методът е известен още като метод “очаквана стойност”. При положение че съществува поредица от възможни резултати в някакъв обхват и всяка точка от този обхват се характеризира със същата вероятност като останалите точки, то би следвало да се определи и приеме средната точка от обхвата. На базата на анализ на минал опит на предприятието (респ. строителното предприятие) се определя среден

²⁰ Несъмнено строително-монтажните дейности, както всички други производствени дейности, са придружени от „отрицателни” икономически явления като: брак, възникване на дефекти и други. Въпросите за същността на брака и видовете брак, в т.ч. непоправим и поправим, вътрешен и външен, проектен и строителен, по виновници и според причините на възникването му, подробно са разгледани от **Г. Тодоров** (вж.: ТОДОРОВ, Г. Проблеми на счетоводното отчитане на производствения брак в строителството. Трудове на висшия институт за народно стопанство. Том 56. Книга III, Варна, Димитър Благоев, 1984, 64-80.). Днес предприятията със строителна дейност освен за брак говорят още и за дефекти. Те разграничават брака от дефектите по следния начин:

1) По време на протичане на процеса на осъществяване на строително-монтажните работи може да възникне (респ. да бъде регистриран документално) и да бъде отчетен брак;

2) След приключване на строително-монтажните работи и въвеждане на строителния обект в експлоатация, при положение че той загуби някои от своите качества в гаранционния срок, се предприемат действия по изправянето на дефекти. Във връзка с това МСС 11 / СС 11 Договори за строителство регламентира провизиране на задължения по реда на МСС 37 / СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи, когато между възложителя и изпълнителя на договора за строителство е договорено отстраняване на производствени дефекти в рамките на гаранционните срокове, установени с Наредба 2 или по-продължителни от тях. Гаранционните срокове започват да текат от деня на въвеждане на строителния обект в експлоатация.

М. Димитров говори за поправим строителен брак и след като строителният обект е въведен в експлоатация в случая, когато извършените фактически разходи за отстраняването на дефекти в гаранция са по-големи от размера на заделената за тях гаранционна сума (вж.: ДУШАНОВ, И., ДИМИТРОВ, М. Курс по счетоводство на предприятието. Шесто основно преработено и допълнено издание. С., Ромина, 2008, с. 543.)

²¹ МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи. <http://www.balans.bg/249-mss-37-provizii-uslovni-pasivi-i-uslovni-aktivi/> към 06.2011 г.

процент на разходи за отстраняване на възникнали строителни дефекти в гаранция в общия размер на извършените строително-монтажни работи и се прилага относно обема на извършените строително-монтажни работи през текущия период. При положение че опитът на строителното предприятие сочи, че през последните години са отстранявани дефекти в гаранционни срокове по следните направления: бетон, фасада, покрив и дограма²², то би могла да се използва следната формула:

$$P = A + B + C + D,$$

където: P – разход за провизия за отстраняване на възникнали строителни дефекти в гаранция;

A – разход за провизия „Бетон“;

B – разход за провизия „Фасада“;

C – разход за провизия „Покрив“;

D – разход за провизия „Дограма“.

За определянето на разхода за провизия би могла да се приложи следната формула: $P_{np} = \sum(X_i * Y_i * Z_i)$,

където: P_{np} – разход за провизия;

X – очаквана сума на разходите за съответния вариант на решение;

Y – дял на вариант в общия брой на вариантите в процент;

Z – общ брой на вариантите за съответната година;

i – номер на варианта²³.

Конкретно за всеки от показателите “Бетон”, “Фасада”, “Покрив” и “Дограма” тя би се използвала, както следва:

$$A = \sum(X_i * Y_i * Z_i),$$

където: A – разход за провизия „Бетон“;

за X, Y, Z и i, аналогични на разгледаните по-горе.

$$B = \sum(X_i * Y_i * Z_i),$$

където: B – разход за провизия „Фасада“;

за X, Y, Z и i, аналогични на разгледаните по-горе.

$$C = \sum(X_i * Y_i * Z_i),$$

където: C – разход за провизия „Покрив“;

за X, Y, Z и i, аналогични на разгледаните по-горе.

$$D = \sum(X_i * Y_i * Z_i),$$

където: D – разход за провизия „Дограма“.

за X, Y, Z и i, аналогични на разгледаните по-горе.

Нека илюстрираме с конкретни данни анализирания модел. За установяването на сумата на провизията строително предприятие се позовава на информация от предходни години за възниквали и отстранявани дефекти в процент (%) и стойност (лв). Данните от справка на строителния предприемач за дванадесетгодишен период за обекти, аналогични по мащаб и предназначение на предадения и въведен в експлоатация строителен обект, сочат, че дефекти

²² Маркираните направления са примерни на база извършени проучвания в няколко строителни фирми на територията на град Русе - “Стройсвет” АД, “Унистроймат” АД, “Роан 90” АД, “Лазарета” ООД, “Интис” АД, “Строител” АД, “Билалов и Син” АД. Броят и видовете направления зависят от вида и мащаба на осъществяваната строително-монтажна дейност. На база на миналия си опит всяко строително предприятие само определя направленията, за които се провизират разходи.

²³ ПОПОВА-ЙОСИФОВА, Н., ГЕОРГИЕВА, Д. Провизиите в счетоводната теория и практика.// Годишник на Икономически университет – Варна. Том 81, Варна, Наука и икономика, 2010, с. 318.

Галина Чиприянова

след въвеждане в експлоатация възникват за бетон, фасада, покрив и дограма, както следва: (вж. табл. 1).

Таблица 1

Възниквали и отстранявани дефекти в процент (%) и стойност (лв.) по отношение на показателите „Бетон”, „Фасада”, „Покрив” и „Дограма”

“БЕТОН”		
Основание	Завършени и предадени в експлоатация строителни обекти (в %)	Стойност, на която възлиза отстраняването на дефекта (в лв)
Не възниква дефект (без дефект)	80 %	0
Възниква малък дефект	15 %	600 000
Възниква значителен дефект	5 %	800 000
	100 %	
“ФАСАДА”		
Основание	Завършени и предадени в експлоатация строителни обекти (в %)	Стойност, на която възлиза отстраняването на дефекта (в лв)
Не възниква дефект (без дефект)	70 %	0
Възниква малък дефект	25 %	70 000
Възниква значителен дефект	5 %	120 000
	100 %	
“ПОКРИВ”		
Основание	Завършени и предадени в експлоатация строителни обекти (в %)	Стойност, на която възлиза отстраняването на дефекта (в лв)
Не възниква дефект (без дефект)	65 %	0
Възниква малък дефект	20 %	100 000
Възниква значителен дефект	15 %	243 333
	100 %	
“ДОГРАМА”		
Основание	Завършени и предадени в експлоатация строителни обекти (в %)	Стойност, на която възлиза отстраняването на дефекта (в лв.)
Не възниква дефект (без дефект)	70 %	0

Възниква малък дефект	20 %	70 000
Възниква значителен дефект	10 %	100 000
	100 %	

Строителният предприемач ще отчете разходи за провизиране на задълженията по реда на *МСС 37 / СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи*, като стойността на този разход ще съставлява общата сума от: установения разход за провизия за показателя „Бетон”, установения разход за провизия за показателя „Фасада”, установения разход за провизия за показателя „Покрив” и установения разход за провизия за показателя „Дограма”.

Използвайки конкретните данни от примера, следва да попълним във формулата A (респ. B , C и D) = $\sum(X_i \cdot Y_i \cdot Z)$ за:

$$A = (80 \% * 0) + (15 \% * 600\,000) + (5 \% * 800\,000) = \mathbf{130\,000 \text{ лв.}}$$

$$B = (70 \% * 0) + (25 \% * 70\,000) + (5 \% * 120\,000) = \mathbf{23\,500 \text{ лв.}}$$

$$C = (65 \% * 0) + (20 \% * 100\,000) + (15 \% * 243\,333) = \mathbf{34\,500 \text{ лв.}}$$

$$D = (70 \% * 0) + (20 \% * 70\,000) + (10 \% * 100\,000) = \mathbf{24\,000 \text{ лв.}}$$

$$\text{И тогава } P = A + B + C + D = 234\,000 \text{ лв.}$$

Очакваната стойност на разходите за отстраняване на възникнали строителни дефекти в гаранция е 234 000 лв.

В *МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи* т. 40²⁴ е разгледана оценката на единично задължение. Когато такова трябва да бъде измерено, индивидуалният най-вероятен резултат може да се представи като най-добрата оценка на задължението, при положение че предприятието е отчетло и други възможни резултати – много по-високи или много по-ниски от най-вероятния резултат. Например строително предприятие няма минал опит в осъществяването на строително-монтажна дейност и трябва да коригира недостатъци в процеса на експлоатация на строителен обект. Индивидуалният най-вероятен резултат може да бъде успешно отстраняване на дефектите още при първия опит, който би му струвал 87 000 лв. Дори и в този случай би следвало да се отчете провизия в по-голям размер, когато има голяма степен на вероятност да са необходими по-нататъшни усилия за успешното изправяне на дефектите.

Задължително условие е, при определяне размера на провизията строителното предприятие да отчете външни фактори като: дългогодишен опит в бранша, механизация на строителния процес, експлоатация на съвременни строителни машини и технологии, които допринасят за по-високите качествени характеристики на строителния продукт и други.

Втори метод, *определяне размера на провизията при начисляване на разходи за провизии за възстановяване на околната среда*. “Най-добрата прогнозна оценка” на разходите, необходими за покриване на текущото задължение за възстановяване на околната среда, е сумата, посочена от експерти-оценители (вещи лица-експерти) от областта на база своя минал опит с подобни дейности.

²⁴ МСС 37 Провизии, условни пасиви и условни активи. <http://www.balans.bg/249-mss-37-provizii-uslovni-pasivi-i-uslovni-aktivi/> към 06.2011 г.

Предлагаме да анализираме следния казус, касаещ втория модел за определяне размера на провизията: Строителен предприемач е ангажиран с договор за строителство за изграждането на голям търговски център “МОЛ”. Във връзка с осъществяването на строително-монтажните работи е предвидено да бъдат неумишлено унищожени тринадесет декара естествена среда (за достигането до строителния обект строителните машини и механизация ще отъпчат площи в размер на тринадесет декара).

Строителното предприятие е поело правен ангажимент за възстановяване на околната среда. Освен това с оглед повишаване имиджа си сред обществото строителното предприятие провежда рекламна кампания, която включва и информация, че е екоориентирано предприятие – целеустремено е към опазване на природата и е готово да възстанови всяка щета, причинена от дейността му. На официалния сайт на строителния предприемач е оповестена информация, че той е сертифициран със сертификат ISO 14001:2004 и е наясно с отговорностите, които е поело пред обществото за опазване на околната среда.

От всичко казано може да се обобщи, че след приключване на строително-монтажните дейности (завършването на строителния обект “МОЛ” и въвеждането му в експлоатация), което съгласно сключения договор се очаква да бъде след тригодишен период, тринадесет декара естествена среда ще бъдат възстановени от строителния предприемач, което към настоящия момент възлиза на 90 000 лв.

Погледнато от счетоводна гледна точка, следва да бъдат отчетени разходи за провизиране на задълженията съгласно постановките на *МСС 37 / СС 37 Провизии, условни задължения и условни активи*, тъй като са налице всички от условията:

1. Сегашно задължение и минало задължаващо събитие – от една страна, поетият правен ангажимент след тригодишен период, а от друга, внушенията на строителния предприемач на обществото, че е екоориентиран чрез рекламната си кампания и сайта;
2. Обективни са предпоставките за изтичане на ресурси, носители на икономически изгоди по повод погасяване на задължението;
3. Може да се направи надеждна прогнозна оценка на стойността на задължението – налице е мнението на експерти от областта, че възстановителните разходи възлизат на 90 000 лв. Сумата от 90 000 лв. се приема за „най-добрата приблизителна оценка”, тъй като вещи експерти от областта (експерти-оценители) са се произнесли за размера ѝ на базата на минал опит с подобни дейности.

Трети метод, *определяне размера на провизията при начисляване на разходи за провизии за реструктуриране на строителното предприятие*. “Най-добрата приблизителна оценка” на разходите за погасяване на съществуващото задължение към датата на баланса се изчислява на база счетоводни данни при съблюдаване трудовите нормативни регулации. Според постановките на Кодекса на труда²⁵, когато се налага съкращение в щата, респективно вина за преустановяване на трудовите правоотношения има работодателя, същият дължи едномесечно предизвестие на работника в размер на една брутна трудова заплата. Възможни са две ситуации:

1. За лица, назначени с трудов договор за неопределено време, предизвестие е един месец;

²⁵ Вж. КОДЕКС на труда, чл. 328 (1).

2. Ако лицето е назначено със срочен договор, предизвестие е три месеца, но не повече от времето до изтичане на договора.²⁶

Освен обезщетението за съкращаване работодателят дължи обезщетение за неизползван отпуск от работниците²⁷ – за минали години обезщетението е в размера за всички дни, които не са използвани, а за текущата година дните се определят в зависимост от отработеното време.

Предлагаме следния пример с конкретни данни от практиката: Строителен предприемач от град Русе осъществява строителната си дейност на територията на област Бургас посредством клона си в град Бургас. Поради настъпилите икономически обстоятелства (икономическата криза) строителното предприятие взема решение след шестмесечен срок за преустановяване на дейността на клона си. В бургаския клон са наети 45 човека. Предприятието е разработило подробен план за закриването на бургаския клон, успоредно с което са уведомени контрагентите и персонала.

С така представения казус възниква въпросът: „Преструктурирането на строителното предприятие от град Русе предпоставка ли е за начисляване на провизия?”

Съгласно счетоводна справка очакваните разходи за обезщетения на 45 човека, наети в бургаския клон на Русенското строително предприятие, са в размер на 58 500 лв. Тази сума строителният предприемач от град Русе следва да провизира, тъй като са на лице обстоятелствата:

1. Разполага с (изготвен е) подробен план за преструктурирането;
2. Засегнатите страни са уведомени за преструктурирането. У тях съществува нагласата, че строителният предприемач от град Русе ще реализира плана си за преустановяване дейността на бургаския клон.

За така представените методи е характерно още, че при избор на “най-добра прогнозна оценка” предприятието я определя между текущата стойност и дисконтираната стойност на задължението.

При счетоводното отчитане на разходите за провизиране на задължения право на строителния предприемач е да избере да отчете или да не отчете също и фактора “време”. “Времето” за един по-дълъг период (каквото е гаранционният период за отстраняване на дефекти или периодът на строителен процес, след който строителното предприятие ще изпълни поетия ангажимент за възстановяване на околната среда) безспорно рефлектира върху стойността на парите. Международните счетоводни стандарти предлагат за оценяване на провизиите да се използва “методът на дисконтиране”, при който “най-добрата приблизителна оценка” на задължението съответства на сегашната стойност на задължението (това е бъдещата парична маса, предварително дисконтирана, с която ще се уреди ангажиментът на предприятието към датата на падежа му).

Прилагането на “метода на дисконтиране” ще визуализираме посредством данните от разгледания казус по първия метод за определяне размера на провизията.

Строителният предприемач на база досегашния си опит очаква разходите по отстраняване на дефекти в гаранционни срокове на търговски център “МОЛ” да възлязат на 234 000 лв. При желание от негова страна негово право е, той да

²⁶ Съгласно Колективния трудов договор определените с Кодекса на труда срокове могат да бъдат по-големи (никога по-малки) в полза на работника. Сроковете могат да бъдат решавани на браншово ниво или на ниво фирма.

²⁷ Вж.: КОДЕКС на труда, чл. 224.

отчете фактора „време”. Безспорно „времето” (10 годишен период на гаранция) ще рефлектира върху стойността на парите. Строителното предприятие сконтира размера на провизията до сегашната ѝ стойност с дисконтова ставка 6 % (по данни от НСИ процентът на инфлация за годината е 6 %) преди данъчно облагане. Условно приемаме, че процентът на инфлация остава непроменен²⁸.

Сегашната стойност на разходите за отстраняване на дефекти в гаранционни срокове при дисконтова норма 6 % по години може да бъде онагледена посредством следната таблица (вж. табл. 2).

Табл
ица 2

Сегашна стойност на разходите за отстраняване на дефекти в гаранционни
срокове при годишен процент на инфлацията 6 %

Години	Дисконтов фактор = $1/(1+p)^n$ p – дисконтова норма (годишен процент на инфлацията); n – бъдещ годишен период на дисконтиране ²⁹	Сума (лв) = Дисконтов фактор * Разходи за отстраняване на дефекти в гаранционни срокове, оценени съгласно счетоводни справки
0	$1/(1+0,06)^{10} = 1/(1,06)^{10} =$ 0,5583948	0,5583948 * 234 000 = 130 664,38
1	$1/(1+0,06)^9 = 1/(1,06)^9 =$ 0,5918985	0,5918985 * 234 000 = 138 504,24
2	$1/(1+0,06)^8 = 1/(1,06)^8 =$ 0,6274124	0,6274124 * 234 000 = 146 814,50
3	$1/(1+0,06)^7 = 1/(1,06)^7 =$ 0,6650571	0,6650571 * 234 000 = 155 623,36
4	$1/(1+0,06)^6 = 1/(1,06)^6 =$ 0,7049605	0,7049605 * 234 000 = 164 960,75
5	$1/(1+0,06)^5 = 1/(1,06)^5 =$ 0,7472582	0,7472582 * 234 000 = 174 858,41
6	$1/(1+0,06)^4 = 1/(1,06)^4 =$ 0,7920937	0,7920937 * 234 000 = 185 349,92
7	$1/(1+0,06)^3 = 1/(1,06)^3 =$ 0,8396192	0,8396192 * 234 000 = 196 470,89
8	$1/(1+0,06)^2 = 1/(1,06)^2 =$ 0,8899964	0,8899964 * 234 000 = 208 259,15
9	$1/(1+0,06)^1 = 1/(1,06)^1 =$ 0,9433962	0,9433962 * 234 000 = 220 754,71
10		234 000,00

От представения в цифрови данни практически случай се вижда, че за определената съгласно счетоводните справки сума за отстраняване на дефекти в гаранционни срокове в размер на 234 000 лв, отчитайки инфлационните процеси, ще бъде начислена провизия в размер на **130 664,38** лв.

3. Насоки за усъвършенстване счетоводното отчитане на провизиите

Съществен момент в счетоводната практика на предприятието (респ. строителното предприятие) е разграничаването на провизии, пасиви и

²⁸ Процентът на инфлация не е константна величина. По преценка на строителния предприемач е възможен и втори вариант на определяне на сегашната стойност на разходите за отстраняване на дефекти в гаранционни срокове. Ако той бъде предпочетен, би следвало да се вземе под внимание всеки конкретен процент инфлация за всяка от съответните десет години.

²⁹ Вж. БОЖКОВ, В. Примери за отчитане на промените в размера на провизиите за разходи по извеждане от експлоатация, възстановяване и други подобни. С ч е т о в о д с т в о плюс, бр. 1, 2007, с. 8.

начислени разходи. Въпреки че и трите фигурират в пасива на баланса, между тях съществуват отлики. И провизията, и пасивът са сегашно задължение на предприятието, възникнало в резултат на минало събитие, чието уреждане включва отдаване от страна на предприятието на ресурси, съдържащи икономически ползи. Но за разлика от обикновените задължения, които винаги са определени по размер (притежават точна стойност) и имат срок за погасяване, провизията е задължение с неопределена срочност и размери. Тя се основава на техниката на приблизителните счетоводни оценки на базата на допускания и предположения.

Провизиите могат да бъдат разграничени и от другите пасиви като търговски задължения и начислени разходи. Търговските задължения са ангажиментите на предприятието да заплати за получени стоки или услуги, които са били фактурирани или са били предмет на формално споразумение с доставчика. Начислените разходи са задълженията на предприятието да заплати за получени стоки или услуги, които все още не са платени, фактурирани или са предмет на формално споразумение с доставчика и сумите, които предприятието дължи на служители. Стойностният им размер или времето, за което се отнасят, понякога се подчиняват на базата на преценката от страна на предприятието. Степента на несигурност обаче при начислените разходи е по-малка от тази, за която се изисква да се извърши провизиране.

Провизията като задължение с неопределена срочност и размери следва да се отрази счетоводно двустранно.

Разходите за провизии се отразяват счетоводно чрез сметка 607 *Разходи за провизии*³⁰, а самите провизии – посредством сметка *Провизии*. В Примерния Национален сметкоплан няма предложен шифър за сметката, а той се определя конкретно от всяко строително предприятие в индивидуалния сметкоплан. Логично е сметката да бъде от група 49 *Кредитори*, тъй като става дума за задължения. В литературата се предлага използването на различни сметки. Така например **М. Димитров** предлага сметка 4991 *Провизии, признати като пасиви*³¹. **В. Божков** предлага сметка 498 с наименованието *Провизии*³². Сметка 494 с наименованието *Провизии* е предложена от **Е. Рангелов**³³. В изследването по-нататък ще използваме сметка 4991 *Провизии, признати като пасиви*, тъй като наименованието ѝ най-точно съответства на отчетната категория.

Следва да се заведе аналитично отчитане към сметка 4991 *Провизии, признати като пасиви*, както следва:

49911 *Провизии за отстраняване на дефекти в гаранция, признати като пасиви*;

49912 *Провизии за възстановяване на околната среда, признати като пасиви*;

49913 *Провизии за реструктуриране дейността, признати като пасиви*.

По този начин много точно се проследява в стойност, каква е сумата за провизии по направления.

³⁰ В Примерния Национален сметкоплан се препоръчва сметка от гр. 60 с шифър 607 *Разходи за провизии*.

³¹ Вж. ДУШАНОВ, И., Димитров, М. Цит. произв., с. 542.

³² Вж. БОЖКОВ, В., Р. СИМЕОНОВА и др. Финансово счетоводство. Свищов, Ценов, 2009, с. 282.

³³ Вж. РАНГЕЛОВ, Е. Счетоводство на строителното предприятие, С., Даниел СГ, 2008, с. 156.

Сметка 607 *Разходи за провизии* следва да бъде приключена текущо или в края на отчетния период по функционално предназначение, съобразно направлението на провизираното задължение.

1. Характерно за строително-монтажните дейности е, че разходите, които са провизирани и предназначени за отстраняване на възникнали строителни дефекти в гаранция³⁴, са част от преките разходи. Като такива те следва да намерят отражение при остойностяването на строителната продукция/услуга (респективно в калкулацията, вж. примерна форма на сметка 611 по-долу). Съставя се счетоводна статия, като се Дебитира сметка 611 *Разходи за основна дейност* и се Кредитира сметка 607 *Разходи за провизии*.

Целесъобразно би било към сметка *Разходи за основна дейност* да се организира подходящо аналитично отчитане. Един такъв вариант би могъл да има следния вид:

Сметка 611 – *Разходи за основна дейност*;

Сметка 611 1 – *Разходи за строителна дейност*;

Сметка 611 1 1 – *Разходи за строителна дейност на строителен обект “X”*;

Сметка 611 1 1 7 1 – *Разходи за строителна дейност на строителен обект “X” за отстраняване на възникнали строителни дефекти в гаранция*.

Таблица 3

Примерна форма на сметка 611 1 1 *Разходи за строителна дейност на строителен обект “X”*

Основание	В това число по статии на разходите ³⁵ :								Дебит	Кредит
	Разходи за материали	Разходи за горива и енергия	Разходи за външни услуги	Разходи за амортизация	Разходи за работна заплата	Разходи за социални и т.н.	Разходи за отстраняване на възникнали			

Съгласно чл. 38 (1) от ЗКПО разходите за провизии не се признават за данъчни цели в годината на отчитането им³⁶. Счетоводно те се третират като временна разлика. За текущото отчитане на временните данъчни разлики би могла да се използва сметка *Временни данъчни разлики*, по която да се

³⁴ Сметката няма да бъде разпределена в административните разходи и разходите за продажба (както е в повечето случаи за провизирани задължения от практиката извън строителната дейност), а в разходите за основна дейност.

³⁵ Понятията “статии на разходите” и “статии на калкулацията” се покриват в някои случаи, въпреки че между тях съществуват различия. Те са взаимносвързани, но определяща (водеща) е калкулацията. Калкулацията залага изискванията към отчитането на разходите. Счетоводството отчита структурирането на разходите съобразно нуждите на калкулацията. Калкулирането предхожда отчитането (при което като резултат е налице т. нар. първоначална калкулация) и следва след отчитането (при което като резултат е на лице т. нар. окончателна калкулация).

³⁶ По-подробно този въпрос беше разгледан в т.1 Данъчен аспект на провизията.

начислява ефектът както от активите, така и от пасивите по отсрочени данъчни разлики, а също и обратното им проявление³⁷. Тази сметка никога не може да кореспондира със сметка за паричен поток. За първоначално признаване на отсрочен данъчен актив следва да се състави счетоводна статия, при която се дебитираща сметка *Временни данъчни разлики* (по преценка на предприятието би могла да се използва сметка 497 *Разчети по отсрочени данъци*, аналитична сметка *Разчети по отсрочен данъчен актив*) и се кредитира сметка 123 *Печалби и загуби от текущата година*.

В счетоводната литература счетоводното отразяване на възникналите разходи по отстраняването на строителни дефекти в гаранция (респ. счетоводното отчитане, че именно извършените разходи по отстраняването на строителни дефекти в гаранция намира отражение в признаването на провизираното задължение) е разгледано по два начина.

Първи начин, според *М. Димитров*³⁸ изправянето на възникналите строителни дефекти в гаранция за строителния предприемач е строителна дейност. Разходите, които изпълнителят на обекта прави за отстраняване на възникналите в него дефекти (в т.ч. разходи за материали, разходи за амортизация, разходи за заплати, разходи за осигуровки, други разходи), се осчетоводяват по дебита на сметки от група 60 *Разходи по икономически елементи* срещу кредитиране на сметка 302 *Материали*, 241 *Амортизация на дълготрайни материални активи*, 421 *Персонал*, 461 *Разчети с Националния осигурителен институт*, 463 *Разчети за здравно осигуряване*, 501 *Каса*, 503 *Разплащателна сметка в левове* и други. Така осчетоводените разходи от група 60 *Разходи по икономически елементи* следва да бъдат отнесени по функционално направление. За целта се дебитираща сметка 611 *Разходи за основна дейност*, аналитична сметка *Разходи за гаранционни ремонти* и се кредитират използваните по-горе сметки от група 60.

Когато приключи процесът по изправяне на възникналите строителни дефекти в гаранция, акумулираните разходи по дебита на сметка 611 *Разходи за основна дейност*, аналитична сметка *Разходи за гаранционни ремонти* се отнасят за покриване от предварително заделените за тях гаранционни суми.

За да се отразят счетоводно извършените гаранционни разходи за конкретния строителен обект, се дебитираща сметка 709 *Други приходи от дейността* срещу кредитиране на сметка 611 *Разходи за основна дейност*, аналитична сметка *Разходи за гаранционни ремонти*.

Покриването на извършените разходи от създадения за тях като провизия резерв за гаранции се осъществява посредством дебитирането на сметка 49911 *Провизии за отстраняване на дефекти в гаранция, признати като пасиви*, и кредитирането на сметка 709 *Други приходи от дейността*.

Когато гаранционният срок на даден строителен обект е изтекъл и фигурират неусвоени като провизия гаранционни суми, сметка 49911 *Провизии за отстраняване на дефекти в гаранция, признати като пасиви*, се дебитираща срещу кредитиране на сметка 709 *Други приходи от дейността*.

Счетоводната статия, при която се дебитираща сметка 123 и се кредитира сметка *Временни данъчни разлики* (както вече беше посочено, по преценка на предприятието би могла да се използва 497 *Разчети по отсрочени данъци*, аналитична сметка *Разчети по отсрочен данъчен актив*), се съставя преди

³⁷ СВРАКОВ, А., БРЕЗОЕВА, Б. и др. Цит. произв., стр. 333.

³⁸ Вж. ДУШАНОВ, И., ДИМИТРОВ, М. Цит. произв., стр. 542.

окончателното изчисляване на финансовия резултат, за да се посочат данъчните ефекти от възникването и признаването с обратно проявление на временните разлики.

В действителност не са рядко и случаите, когато строителният предприемач е провизирал по-малка сума, отколкото възлизат разходите му за отстраняване на възникнали строителни дефекти в гаранция. В счетоводните източници този въпрос е третиран по различен начин. Например **М. Димитров**³⁹ разглежда по-големите разходи за гаранционни ремонти от провизираното задължение като разходи за поправим строителен брак (разходи за сметка на строителното предприятие, които влияят върху неговия текущ финансов резултат) и предлага за тяхното отчитане сметка 617 *Разходи за брак в строителството*, респ. 6117 *Разходи за брак в строителството*. Отчетените посредством сметки от група 60 по-големи разходи за отстраняване на строителни дефекти се приключват, като се кредитират срещу дебитиране на сметка 617 *Разходи за брак*, респ. 6117 *Разходи за брак в строителството*. На един следващ етап се дебитира сметка 701 *Приходи от продажби на продукция* и се кредитира сметка 617 *Разходи за брак*, респ. 6117 *Разходи за брак в строителството*.

Друг вариант⁴⁰ е, когато съгласно постановките на СС 37 *Провизии, условни задължения и условни активи* т. 10.4 в края на отчетния период строителният предприемач доначисли провизия за гаранционни ремонти. Разликата между фактически извършените разходи по отстраняването на възникналите дефекти и създадения резерв от строителя под формата на провизия се отнася по кредита на сметка 614 *Административни разходи*. Счетоводно доначисляването на провизия се отразява, като сметка 607 *Разходи за провизии* следва да се дебитира срещу кредитиране на сметка 49911 *Провизии за отстраняване на дефекти в гаранция, признати като пасиви*. Сметка 607 *Разходи за провизии* следва да бъде приключена текущо или в края на отчетния период по функционално предназначение съобразно направлението на провизираното задължение. Съставя се счетоводна статия, като се дебитира сметка 611 *Разходи за основна дейност*, съответната аналитична сметка и се кредитира сметка 607 *Разходи за провизии*. Следва счетоводното отразяване посредством дебитирането на сметка 123 *Печалби и загуби от текущата година* и кредитирането на сметка *Временни данъчни разлики* (респ. сметка 497 *Разчети по отсрочени данъци*, аналитична сметка *Разчети по отсрочен данъчен актив*), за да се посочат данъчните ефекти от възникването и признаването с обратно проявление на временните разлики.

Втори начин, *при който ще бъдат разгледани постановките на въпроса в счетоводството на строителния предприемач, е разгледан от Е. Рангелов*⁴¹. За начисляването на провизия за отстраняване на възникнали строителни дефекти в гаранция се дебитира сметка 607 *Разходи за провизии* и се кредитира сметка *Провизии*⁴², т.е. 49911 *Провизии за отстраняване на дефекти в*

³⁹ Вж. ДУШАНОВ, И., ДИМИТРОВ, М. Цит. произв., с. 543.

⁴⁰ НЕДЯЛКОВА, П. Счетоводно и данъчно третиране на задължението за разходите за дефектна стока. // С ч е т о в о д с т в о XXI, април 2010, с. 10.

⁴¹ Вж. РАНГЕЛОВ, Е. Цит. произв., с. 157.

⁴² Както вече беше споменато, **Е. Рангелов** предлага това да е сметка с шифър 494. За нуждите на настоящето изследване обаче ще бъде продължено използването на сметка 4991 *Провизии, признати като пасиви*, с аналогично значение и характер на сметка 494 с цел по-нататъшното синхронизирано излагане на информацията по въпроса.

гаранция, признати като пасиви. Сметка 607 *Разходи за провизии* следва да бъде приключена текущо или в края на отчетния период по функционално предназначение, за което се дебитираща сметка 611 *Разходи за основна дейност* срещу нейното кредитиране.

Извършените разходи по отстраняване на дефекти в гаранционните срокове на конкретния строителен обект следва да намерят счетоводно изразяване посредством дебитирането на сметка 49911 *Провизии за отстраняване на дефекти в гаранция, признати като пасиви*, и кредитирането на сметките за парични средства, материали и разчети.

Практически възможните варианти са три – осчетоводената провизия в стойност напълно съответства на всички отчетени разходи по гаранционния ремонт, да е на лице неусвоена сума от провизията, след като гаранционният период е изтекъл, или да са извършени разходи за отстраняване на дефектите в размер, по-голям от провизираното задължение.

Когато се окаже, че не цялата сума от начислената провизия е усвоена след изтичане на гаранцията, тя следва да намери отражение (възстановява се) във финансовия резултат, като се дебитираща сметка 49911 *Провизии за отстраняване на дефекти в гаранция, признати като пасиви*, и се кредитира сметка 726 *Приходи от реинтегрирани провизии* (или сметка 729 *Други финансови приходи*, съобразно конкретното решение за избор на сметка). Използваната сметка за финансови приходи (726 *Приходи от реинтегрирани провизии* или 729 *Други финансови приходи*) се приключва в края на отчетния период срещу кредитиране на сметка 123 *Печалби и загуби от текущата година*.

С размера на признатата провизия следва да се посочат данъчните ефекти от възникването и признаването с обратно проявление на временните разлики, като се дебитираща сметка 123 *Печалби и загуби от текущата година* и се кредитира сметка *Временни данъчни разлики* (респ. сметка 497 *Разчети по отсрочени данъци*, аналитична сметка *Разчети по отсрочен актив*).

При положение че провизираната сума от строителния предприемач не е достатъчна за покриване разходите по отстраняване на дефектите, в края на отчетния период той следва да извърши “допровизиране”⁴³, което счетоводно се представя по същия ред, както първоначалната провизия.

Възможно е частта от задължението, извън признатата провизия, да се отчете като текущ разход за дейността⁴⁴. Тогава набраните суми по дебитата на сметките от група 60 с частта от задължението, останала след признаване на провизията, ще се приключат, като се кредитират срещу дебитиране на сметка 611 *Разходи за основна дейност*, съответна аналитична сметка.

И отново с размера на признатата провизия следва да се посочат данъчните ефекти от възникването и признаването с обратно проявление на временните разлики, като се дебитираща сметка 123 *Печалби и загуби от текущата година* и се кредитира сметка *Временни данъчни разлики* (респ. сметка 497 *Разчети по отсрочени данъци*, аналитична сметка *Разчети по отсрочен актив*).

⁴³ Вж. РАНГЕЛОВ, Е. Цит. произв., с. 159.

⁴⁴ Вж. НЕДЯЛКОВА, П. Цит. произв., с. 10.

2. Разходите, които са провизирани и предназначени за възстановяване на околната среда⁴⁵ в счетоводството на предприятията със строителна дейност, са част от преките разходи. Следователно те трябва да намерят отражение при остойностяването на строителната продукция/ услуга (респективно в калкулацията, вж. табл. 4 за примерна форма на сметка 611). Съставя се счетоводна статия, като се Дебитираща сметка *Разходи за основна дейност* и се кредитира сметка *Разходи за провизии*.

Целесъобразно би било към сметка *Разходи за основна дейност* да се заведе аналитично отчитане. Един такъв вариант би могъл да има следния вид:

Сметка 611 – *Разходи за основна дейност*;

Сметка 611 1 – *Разходи за строителна дейност*;

Сметка 611 1 1 – *Разходи за строителна дейност на строителен обект "X"*;

Сметка 611 1 1 7 2 – *Разходи за строителна дейност на строителен обект "X"*, аналитична сметка *Разходи за възстановяване на околната среда*.

Таблица 4

Примерна форма на сметка 611 1 1 *Разходи за строителна дейност на строителен обект "X"*

Основание	В това число по статии на разходите ⁴⁶ :								Дебит	Кредит
	Разходи за материали	Разходи за горива и енергия	Разходи за външни услуги	Разходи за амортизация	Разходи за работна заплата	Разходи за социални и т.н.	Разходи за възстановяване на околната среда			

По-нататък счетоводното отразяване следва логическата последователност на съставяне на същите счетоводни статии като разгледаните по-горе при начисляване на разходи за провизии за отстраняване на възникнали строителни дефекти в гаранция, респ. като се използва аналитична сметка за разходи за възстановяване на околната среда.

3. При реструктуриране дейността на строителното предприятие отчетените разходи за провизии няма да намерят отражение при остойностяването на строителния продукт/услуга. Тези разходи няма да се приключат със сметка 611 *Разходи за основна дейност*, аналитична сметка *Разходи за строителна дейност*, а ще се отчитат в намаление на финансовия резултат от текущата година. Тези разходи имат характер на управленски

⁴⁵ Специфичното при осъществяването на строително-монтажни работи е, че сметка 607 *Разходи за провизии* няма да бъде приключена със сметката за административните разходи или тази за разходите за продажба (както е в повечето случаи за провизирани задължения от практиката извън строителната дейност), а със сметката за разходите за основна дейност.

⁴⁶ Постановката за понятията "статии на разходите" и "статии на калкулацията" беше разгледана по-горе.

Галина Чиприянова

разходи. За отнасяне на разхода за провизии по функционално предназначение текущо или в края на отчетния период ще се дебитира сметка 614 *Административни разходи* и ще се кредитира сметка 607 *Разходи за провизии* с вече установения размер на провизията.

*

*

*

Настоящото проучване установи, че все още съществуват някои проблеми в счетоводната практика на строителните предприятия относно признаването, оценяването и отчитането на провизии за задължения. За тяхното решаване съобразно конкретния случай (отстраняване на скрити строителни дефекти, които от скрити стават фактически в процеса на експлоатация, възстановяване на околната среда и преструктуриране на строителното предприятие) са предложени три метода за определяне размера на провизията. Описани са различни подходи за счетоводно отразяване на разходите за провизиране за задължения.

Безспорно е, че строителният предприемач сам избира дали да отчете фактора “време”. Резултатите от проведеното изследване обаче показват с голяма степен на убедителност, че факторът време по-скоро трябва да бъде взет под внимание при първите два модела на стойностно измерване на провизията: за първия метод с аргумента, че гаранционните срокове по договор не могат да бъдат по-кратки от регламентираните в Наредба 2; и за втория – взема се предвид продължителният във времето строителен процес.